

ADİMIRE OJJI OSISI ESERESE NA NKUZI ỤTỌASỤSỤ IGBO N'ỤLỌAKWỤKWỌ SINIỌ SEKỌNDỊRỊ NA MPAGHARA MMỤTA NSUKA.

Si n'aka

Gloria Ngozi Ugbor

Department of Arts Education/Centre for Igbo Studies,
University of Nigeria,
Nsukka
ugbor.gloria@unn.edu.ng
08067280506

Na

Mbah, Boniface Monday

Department of Linguistics, Igbo and Other Nigerian Languages
University of Nigeria Nsukka

Ụmịedemede

Nchọcha a lebara anya na adımire ojji osisi eserese na nkuzi utoasusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri na mpaghara mmuta Nsuka. Mbunuche nchocha a bu ichoputa etu osisi eserese ga-esi nye aka n'ime ka umu akwukwo na-eme nke oma n'omumu utoasusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri na mpaghara mmuta Nsuka. Otu ajuju nchocha na otu umaokwu nchocha ka e ji wee mee nchocha a. Onye nchocha gbasoro usoro 'quasi-experimental' n'asusu bekee wee mee nchocha ya. E ji usoro nhorọ nsere hoputa ulokwukwo abuo ma were usoro ebunobi wee hoputa umu akwukwo sinio sekondiri nke abuo (SS II) di iri asato na ise sitere na klasị abuo e jiri mee nchocha. Klasị abuo e ji mee nchocha bu nke mmebere ya gunyere otu nchoputa na otu ntunyere.

Ngwa e jiri mee nchocha a bu nke a kporo Nnwale iji osisi eserese kuzie utoasusu Igbo (NIOEKU). Maka inyocha ngwa nchocha, ndi nkuzi abuo na ngalaba amumamu Igbo na otu onye nkuzi na-akuzi na ngalaba measurement na evaluation lebara anya na ya, bu ndi si na ngalaba mahadum nke Naijiria Nsuka. E jiri ntucha mini na ndipu n'izugbe wee nweta osisa nchocha, were 'analysis of covariance (ANCOVA) na bekee wee nwalee umaokwu nchocha n'ogo ntu 0.05. Nchocha e mere gosiri na iji osisi eserese na-emetuta umu akwukwo n'omumu utoasusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri na mpaghara mmuta Nsuka. Ihe nke a putara bu na na umu akwukwo ndi e jiri osisi eserese kuziere utoasusu Igbo mere nke oma karia ndi a na-ejighi wee kuziere. Site n'ihe a choputara, onye nchocha tutara alo mkpa o di, inye ndi nkuzi ozuzu inabata iji osisi eserese kuzie utoasusu Igbo karia igbaso usoro nkuzi nkiti, n'ihı na o ga-enye aka ime ka umu akwukwo sonye na mmeremme ihe omumu, ma dikwara ha mfe ighota iwu ma o bu usoro okwu Igbo.

Okpurukpu okwu: Osisı eserese, utoasusu Igbo, nkuzi utoasusu Igbo, usorookwu Igbo.

Mkpolite

Asụsụ bụ ngwa mmadụ na ibe ya ji emekọrịta. Asụsụ Igbo bụ otu n'ime asụsụ ara nne putara ihe n'ala Nijirịa, ebe ndị ọzọ gụnyere Awụsa na Yoruba. Asụsụ Igbo bụ ihe were anya na o nweela ọnọdụ n'ebe mmụta dị. Iwuala (2014) kọwara na ndị nkuzi na-agba mbọ ihu na a kwadoro nkuzi na ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ ka ụmụ akwụkwọ mata nke ọma bido na nka asụsụ anọ (nka ọnụ, ọsụsụ, ọgụgụ na odide) ruo na alaka anọ mmebere asụsụ gụnyere mmebe okwu, utoasụsụ, ụdaasụsụ na omenaala. Ihe ọzọ bụ maka na ọ bara nnukwu uru n'ihazi ma ziputa echiche ma ọ bụ ekwurekwu ma ọ bụ ederede maka ezi nghọta na mmekọrịta n'etiti mmadụ na ibe ya tinyere inata ntọala ebimndụ. Asụsụ Igbo a ụmụaka na-anata ntọala ya abụghị naanị maka ọsụsụ ya ma ọ bụ iji ya nwee mmekọrịta, kama ọ bụ maka inyere ha aka n'ikwalite amamihe ha, n'ebe imata usoro okwu Igbo dị, dika o si gbasata mkpọputa okwu, iwu mmebe mkpuru okwu, ahiriokwu (Eluma, 2020). N'ikwado echiche a, ka Uloma (2020) ji kọwaa na ọ bụ site nkuzi na ọmụmụ asụsụ Igbo ka ụmụ akwụkwọ si amụta nka okwu e ji amata nwafo Igbo tinyere mmeta nke ọma ha. Egeonu (2016) kọwara na otu ngalaba ọmụmụ e nwere n'asụsụ Igbo dị oke mkpa bụ utoasụsụ Igbo.

Utoasụsụ bụ usoro a na-agbaso n'iwube mkpuruokwu ma ọ bụ ahiriokwu n'asụsụ (Nwaozuzu, 2008). N'ikwado echiche a, ka Ilouno (2022) ji kọwaa na iwu a mkpuruokwu ma ọ bụ ahiriokwu na-agbaso bụ ihe bụ usoro okwu. Ihe nke a na-egosi bụ na utoasụsụ gbasara iwu ndị na-echekwa nhazi na nkewasị mkpuruokwu nọ n'ahiriokwu nke gbadoro ụkwu n'orụ ha na nnabata nke onye na-asụ asụsụ ahụ ma ọ bụ ede ya. N'echiche Davis (2020), utoasụsụ na-enyochakwa ma na-akọwa ụdị mwube e nwere dị ka ntupọ, mputara okwu, ụdaokwu nakwa nkọwa okwu bụ nke gbadoro ụkwu n'ahiri ọ nọ na ya. Na nkọwa Nora (2020), utoasụsụ Igbo bụ nke na-aputa ihe na nka asụsụ anọ e nwere bụ nke gụnyere nka okwukwu, nka ngere, nka ọgụgụ na nka odide. Mwube dị n'utoasụsụ metutara alaka abuo bụ nke gụnyere mwube mkpuruokwu na mwube ahiriokwu.

Utoasụsụ dika o si wee gbasata mkpuruokwu metutara nkejiasụsụ nwere alaka asaa n'Igbo bụ nke gụnyere mkpọaha, ngwaa, nkowaaha, nkwa, mbuuzo, njiko na ntinkpu (Nwaozuzu, 2008). Nwaozuzu gara n'ihu kọwaa na mkpọaha na ngwa bụ nkejiasụsụ kacha nwee alaka ma dị mkpa n'asụsụ Igbo. Utoasụsụ putara ihe n'ahiriokwu gụnyere nkebiokwu na nkebiahirị (Edeson, 2019). Nke a gosiri na nwata akwụkwọ ga-amata ihe gbasara usoro na iwu a na - agbaso emebe mkpuruokwu, ahazi ya maka itinye ya na tensi na ahirikwo na nkwaputa ma ọ bụ ndeputa echiche nke ọma.

Site na nkọwa niile a dị n'elu, e nwere ike ikwu na mbunuche e ji akuziri ụmụ akwụkwọ utoasụsụ Igbo bụ: maka imuta etu e si emebe okwu Igbo, etu e si asupe okwu Igbo, etu e si akpọputa okwu, imata ụda mkpuruokwu dị iche iche nwere bụ nke na-agbado ụkwu na nkejiokwu ole mkpuruokwu nwere, imata iwu nile gbasara odide nakwa ọgụgụ asụsụ, imata ihe gbasara nkejiasụsụ dị n'asụsụ Igbo dika aha, mkpọaha, ngwaa, nnochiaha dgz, imata ihe kpatara asụsụ Igbo ji buru asụsụ ngwaa, site n'imata na isi ngwaa ọ bula nwere mgbatị iji ruo oru nke ọma n'asụsụ. Imaatụ fe+e = fee, ri+e = rie, kwu+o = kwuo, ku+o = kuọ dgz. Nwaozuzu gara n'ihu kọwaa na ọ bụ site na nkuzi utoasụsụ ka e si eme ka ụmụ akwụkwọ mata na-a na-ebukote isingwa abuo ma ọ bụ kari, iji mebe otu okwu. Imaatụ: ga + fe = gafe, ti + gbu = tigbu, fe + la + ga = felaga. Okee (2014) kwadokwara na mgbe a na-akuziri ụmụaka utoasụsụ a, na ebunuche bụ na ụmụaka ga-enwe ike imuta kpom niile, rikom niile, akara ụda niile nke dị n'ebe asụsụ Igbo.

Ọ bụ ihe dị mkpa imata na nkuzi ihe gbasara iwu na usoro mmebe mkpuruokwu, nkebiokwu, nkebiahirị na ahiriokwu bụ nke nwere ike idi mfe site n'iji osisi eserese kuzie ya. Ka o sila, onye nchọcha ugbo a choro imata mmetuta iji osisi eserese kuzie ihe nwere n' ọmụmụ utoasụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sekondiri na mpaghara mmuta Nsuka.

Nsogbu Nchọcha

Ụtọasụsụ bụ alaka asụsụ putara ihe e si na ya amụta iwu, na usoro mmebe mkpuruokwu na ahiriokwu bụ nke na-enyere mmadụ aka ikwuputa ma ọ bụ ideputa echiche ya nke ọma. Mkpuruokwu bụ ebe mgbakwasi ụkwu asụsụ ọ bụla n'ihi na ọ bụ ya ka e ji emebe nkebiokwu, nkebiahirị, na ahiriokwu. Nke a mere na ọ bụkwa site n'ijikọta mkpuruokwu sitere n'alaka nkejiasụsụ dị iche iche ka e si enweta ahiriokwu nwere nghọta, nke e ji edeputa echiche maka nghọta mputara. Ka o sila dị, a hụtarara na ụmụ akwụkwọ na-enwe nnukwu nhiaahụ n'ebe iji asụsụ Igbo deputa echiche ha. Nsogbu amaghị ede asụsụ Igbo a gbasatarara agbasoghi iwu ma ọ bụ ezi usoro n'ideputa asụsụ Igbo ka echiche ha kwe nghọta. Ụmụ akwụkwọ na-enwekwa ihe nhiaahụ n'ịmata ihe gbasara usoro mmebe mkpuruokwu, alaka nkejiasụsụ mkpuruokwu ahụ si na ya, tinyere ọrụ ya na ahiriokwu.

Ndị nkuzi asụsụ Igbo agbaala mbọ isi ụzọ na usoro dị iche iche kuzie ụtọasụsụ Igbo ma nke a amaghị mkpuru. Nsogbu amaghị usoro ma ọ bụ iwu odide asụsụ Igbo, usoro mmebe mkpuruokwu tinyere ọrụ ya n'ahiriokwu, o sitere na e jighị usoro a ga-eji mmereme na mmeputa ga-enye ụmụ akwụkwọ ohere isonye wee kuzie ụtọasụsụ Igbo? Nke a mere na ọ dị mkpa ileba anya n'usoro nkuzi ga-adị mfe ma dịkwa ezi ire n'ikuzi ụtọasụsụ Igbo. N'ihi nke a, ka onye nchọcha ji lebaa anya n'iji osisi eserese wee kuzie ụtọasụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sekondiri na mpaghara mmụta Nsuka.

Ajujụ nchọcha

1. Kedu ndimiche dị n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere ụtọasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere?

Ho1 Enweghị ezigbo ndimiche dị n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere ụtọasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere

Iji osisi eserese kuzie ụtọasụsụ Igbo.

Osisi eserese bụ ngwa onye nkuzi na-eji eserese dika osisi nwere alaka kpodoro isi n'ala akọwa ihe. Osisi eserese bụ eserese e ji eziputa mkpuruokwu, echiche, mmebere, na etu ha si nwee mmetuta ebe a ga-ahụ ya anya nke ọma (Richards na Theodore, 1992). N'echiche Murly (2007), osisi eserese bụ eserese e ji echeputa, ahuta, ahazi n'usoro tinyere ikewa echiche. Na nkọwa nke Terry (2016), osisi eserese bụ usoro eserese e ji eziputa mkpebi, ntule na mgbakọ. Flora (2018) gara n'ihu kọwaa na ọ bụ otu akara ka o ji ebido ma site na ya gbasaba alaka. Flora gara n'ihu kọwakwa na osisi eserese bụ ngwa eserese e ji alaka egosiputa ndina ma ọ bụ mmebere niile dị n'ahiriokwu. Na nkọwa, Denis (2019), osisi eserese a bụ ihe na-enyere ụmụ akwụkwọ aka n'ichikolata na ihazi echiche ha mgbe ha na-edede ihe. Hammer (2016) n'echiche ya kọwara na e ji ya ahuta usoro nhazi ma ọ bụ ndoko okwu, nkebiokwu, nkejiokwu na njiko dị n'etiti mkpuruokwu ma ọ bụ ahiriokwu nke ọma.

Nke a na-eme ka ọ dirị ụmụ akwụkwọ mfe n'ihazi, ikewasi, na inwe ezi mkpebi n'echiche ha tumadi mgbe ha na-edeputa asụsụ Igbo. Ọ na-egosi na ọ bụ ebe mgbado ụkwu ihazi echiche mgbe a na-edede asụsụ. Nke a na-enyere ụmụ akwụkwọ aka imata okpurukpu mkpuruokwu n'asụsụ Igbo maka ikwuputa ma ọ bụ ideputa echiche ha nke ọma. Okpurukpu mkpuruokwu ndị n'asụsụ ka Uche (2018) kọwara dika mkpuruokwu niile mmadụ mara ma ọ bụ o ji eziputa echiche ya n'asụsụ ọ bụla. Okpurukpu mkpuruokwu bụ mkpuruokwu niile asụsụ nwere mmadụ ji akowaputa

echiche ya. Ọ bụ ihe dị mkpa na ọkpurukpu mkpuruokwua na-enwe ezi mputara mgbe agbasoro iwu odide Igbo depụta ya nke ọma ma tinyekwa ya ebe o kwesiri n'ahiriokwu. Iji osisi eserese osisi kuzie utoasusu na-enye aka n'igosi iwu, usoro na onodu mkpuruokwu n'ahiriokwu. Iji osisi eserese kuzie ihe bara nnukwu uru bụ nke gunyere na:

- Ọ na-egosiputa alaka nkejasusu mkpuruowu di n'ahiriokwu no na ya dika aha, ngwa, nruaka, nkowa, nkwuwa, mbuuzo na njiko. Ọ di mkpa imata na aha bu otu alaka n'ime mkpofaha ebe ndi ozo gunyere nnochiaha, onuogugu, njuajuju, ucheuda/nghota nsinuda.
- Eserese na-enyeaka imata na o bu onodu mkpuruokwu na mwube na-egosi nkejasusu o bu. N'ih i nke a, mkpuruokwu nwere ike iru oru dika aha, na nkwuwa. Imaatụ: oso oso ka ha ji bia (Aha). Ha biara oso oso (nkwuwa).
- Ọ na-egosi usoro ma o bu iwu ndoko nkebiokwu Igbo.

(Nwaozuzu, 2008 : Mbah na Mbah, 2014)) kowara na iwu nke ndoko nkebiokwu bu umu irighiri ntuziaka ndeghari nke usoro okwu di n'utoasusu. Nwaozuzu (2008) gara n'ihu kowaa na a bia n'asusu Igbo na mwube kasi elu n'edemede bu ahiriokwu, ma ihe mebere ahiriokwu bu nkebiokwu nkeaha na nkebiokwu nkengwa. H NA + NN Site na nkowa Nwaozuzu, o bu site na nkebiokwu nke ngwa (NN) ka a ga-enweta udi ngwa abuo gunyere ngwa transitivu na ngwa ntransitivu.

$$NN \left\{ \begin{array}{l} N^t + NA \\ N^N \end{array} \right\} \rightarrow \rightarrow$$

Ihe nke a gosiri bu na nkebiokwu nke ngwa nwere ike inwe ngwa transitivu nke ya na nkebiokwu nkeaha ga-eso ma o bu ngwa ntransitivu nke ga-anoro onwe ya. Na nkowa Nwaozuzu, a biazie na nkebiokwu nke aha, ihe e nwere ike inwe bu aha na nruaka

NA → A + NR

Nke a putara na anyi nwere ike inwe udi ahiriokwu ato

NA + NN

NA + N^t + NA

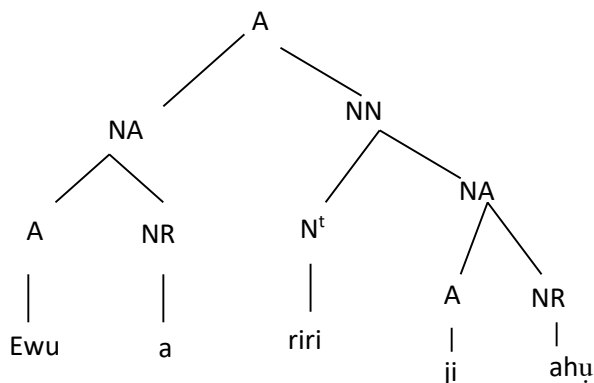
A + NR + N^t + A + NR

Omumaatu

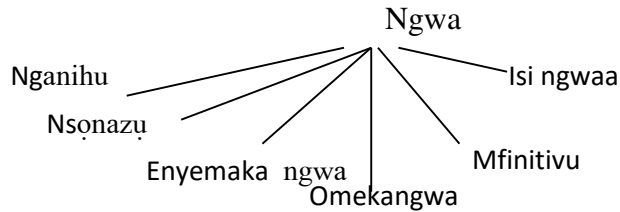
NA + NN → Obi biara

NA + N^t + → NA Nnamdi gburu agwo

A + NR + N^t + A → + NR Ewu a riri ji ahụ

- Eserese a na-eme ka ọ dịrị ụmụ akwụkwọ mfe ịmata na ngwa kachasi nwee alaka n'ime nkejasusu niile e nwere n'asusu Igbo. Ọ dịkwa mkpa ịmata na ihe kpatara e ji asi na Igbo bu asusu ngwa bu maka na e si na ngwa enweta mkpuru okwu di iche iche bu alaka nkejasusu ozọ site na mgbakwunyere di iche iche. Mbah na Mbah gara n'ihu kowaa na mebere ngwa gunyere isingwa, omekangwa, enyemaka ngwa, mmejungwa, nsonazu ngwa, nganihu ngwa.

- ❖ Isingwa bu ngwa nwere ike ikwuru onwe ya. Ọ bu ya na-ekwu ihe ngwa ga-aputa n'echiche ma na-akowa ihe omee na-eme na ahiriokwu. Isingwa bu ihe dikarichara mkpa na ngwa, n'ihu na ọ ga-adiri na mwube ngwa ọ bula.
- ❖ Omekangwa bu nke a na-agbakwunyere ihe , okachasi mgbe a na-ewube mkpuruokwu ndi eme.
- ❖ Enyemakangwa: Enyemaka ngwa bu mpahara ngwa ọ bula nke nwere ike ikwuru onwe ya, ma na-eburu isingwa uzọ, mana enyere ya aka iru oru niile. Ana-ahukari enyemakangwa n'Igbo izugbe.
- ❖ E nwekwara mmeju ngwa. Mmejungwa nwere ike ibu:
 - mmejungwa nnaputa na-enwe omee na nnara. - Uju riri nri.
 - mmeju ngwaa kentado na-enwe ngwa mgbatiji- Uche suru akwa asu.
 - mmejungwa kechi bu ngwa nwere okwu na-enye aka eziputa ma ọ bu akowa ya nke oma --kwa akwa, kuoka.
- ❖ Nnonihu/ Nganihu ngwa bu mgbakwunyere na-eburu isingwa uzọ, dika i, i, e,a.
- ❖ Nsonazu ngwa bu okwu ọ bula ma ọ bu mkpuru okwu ọ bula nke na –eso isingwa, ma ọ bu di n'azu isingwa.

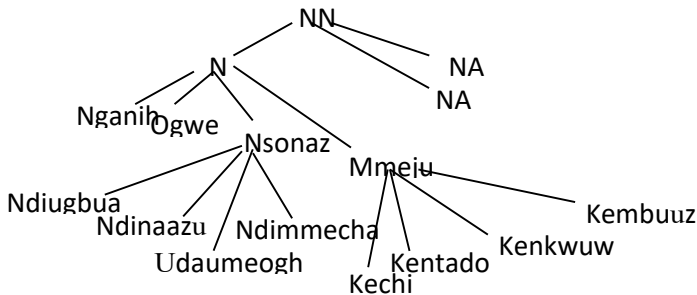
Imaatu

-ri-	- isingwa
iri	- mfinitivu
rie nri	- ntimiwu
eri	- omekangwa
orighi	- mfufeisi
nri	- aha
oriri	- jerond
eriel	- mmecha
riri	- tensi ndinazu
ga-eri	- tensi ndi nihi
na-eri	- tensi ndi gbua/enyemaka ngwa

- Eserese a na-eme ka ọ dịrị ụmụ akwụkwọ mfe ịmata na asusu Igbo, ọ bu naani ngwaa na-enwe mgbakwunyere. Ọ bu n'isingwa.ka a na-enwe mgbakwunyere ndi a. Ihe na-emebe isingwa ma ọ bu mgboroogwu ngwa n'asusu Igbo bu mgbochiume na udaume. Imaatụ ri,

me, kọ, che, ru, pu dgz. Eserese na-enyeaka egosi ụdị mgbakwunyere dị iche iche ngwa nwere dika nganihu, nsonazu, ndinazu, ndimecha, tinyere mmeju dị iche iche.

A bịa n'usoro ndokọ nkebiokwu n'Igbo, a ga-ahụ na nkebiokwu nke ngwa nwere alaka bụ nke gosiri na ngwa kachasi nwe alaka n'asụsụ Igbo.

- Eserese a na-eme ka ọ dịrị ụmụ akwụkwọ mfe imata orụ NA n'asụsụ Igbo, dika Mbuuzọ ; Iko dī n'elu oche, Enyemakangwa : Ada na-eri nri Njikọ : Ji na ede bụ ihe oriri.
- Eserese a na-eme ka ọ dịrị ụmụ akwụkwọ mfe imata etu e si ejikọta mkpụrụokwu abụọ ka ọ bụrụ otu okwu, dika akara + aka = akaraaka
- Eserese a na-eme ka ọ dịrị ụmụ akwụkwọ mfe imata iwu nsupe na mkpọpụta mkpụrụokwu tumadi okwu ndi nwere otu nsupe na mputara dī iche iche bụ nke na-aputakarị ihe n'udaolu Igbo., dika aka na aka

Usoro Nchọcha

Ụdị nchọcha omumụ a bụ nke quasi euperimental n'olu Bekee. Nworgu (2006) hutara usoro e ji enyocha mkpatara na mmetutara dī na mmekorita ihe agbammonwe na nchọcha na-adī n'otu abụọ nọ n'otu ogo ihe omumụ. Usoro a dabara ebe onye nchọcha lebara anya n'adimire iji osisi eserese kuzie otu ụmụ akwụkwọ utoasusụ Igbo na ndi ejighi ya wee kuzie. Ebe a noro mee nchọcha bụ n'okpuru ochichi Nsuka na steeti Enugu. Ndi e jiri mee nchọcha bụ ụmụ akwụkwọ sinio sekondiri niile, dī otu puku nari atọ na ise. Ndi e jiri mee nchọcha kpom kewm bụ ụmụ akwụkwọ sinio sekondiri niile nke abụọ (SSII), dī otu iri asatọ na ise. Onye nchọcha gbasoro usoro mbunobi hoputa klassi abụọ n'ime ulokwuko abụọ e jiri mee nchọcha. Ngwa nchọcha e jiri mee nchọcha bụ ajuju ederede e nyere kaumu akwụkwọ horo aziza na ya nke a kporo Nnwale iji osisi eserese kuzie utoasusụ Igbo (NIOEKUI). E jiri ntucha mini na ndipu n'izugbe wee tuchaa data ma were analysis of covariance nnwalee umaokwu nchọcha n'ogo akara ntụ 0.05.

Nchoputa

Ihe e nwetara site na nchọcha ka e ziputara na tebul abụọ dika o si gbasata ajuju nchọcha na umaokwu nchọcha onye nchọcha guzobere.

Ajuju nchọcha 1: Kedu ndimiche dī n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndi e ji osisi eserese kuzie utoasusụ Igbo na ndi e jighi ya kuziere?

Tebul 1: Mini na ndipu n'izugbe ụmụ akwụkwọ ndi e ji osisi eserese kuzie utoasusụ Igbo na ndi e jighi ya kuziere.

Otu	Ọnụọgụ	Miin tupu nwale	Ndipụ n'izugbe tupu nwale	Miin nwale	Ndipụ n'izugbe	Adjusted miin
Otu Njirime Nchọcha	40	38.67	6.70	74.10	10.41	74.12
Otu njiri tũnyere	45	38.73	7.82	50.45	8.61	50.43

Ọsịsa e nwetara na tebul nke mbụ gosiri na adjusted miin ụmụ akwụkwọ ndị e jiri osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo bụ 74.12 ebe ụmụ akwụkwọ ndị ejighị osisi eserese kuziere bụ 50.43. Nke a gosiri na ụmụ akwụkwọ ndị e jiri osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo mere nke ọma karịa ndị a na-ejighi wee kuziere utoasụsụ Igbo.

Ụmaokwu nchọcha

H01 Enweghị ezigbo ndimiche dị n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuzie utoasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere.

Tebul 2: Ntụcha 'Analysis of Coviance' mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere.

Test of Normality							
	Class	Pretest			Posttest		
		Statistics	Df	Sig.	Statistics	Df	Sig.
Score	Experimental	38.67	6.70	0.05	74.10	10.41	0.05
	Control	38.73	7.82	0.05	50.45	8.61	0.05
Like... Significance Correction							

Group Statistics					
	Class	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error. Mean
Score	Experimental	40	74.10	10.43321	2.34734
	Control	45	50.45	8.612431	2.13646

Sources of variation	Sum of square	Df	Mean square	F	Sig	Effect partial square
Tupu nwale Covariance	763.24	1	763.24	54.43	.000	.324

Miin effects (combined)	781.04	2	543.56	18.71	.000	.268
Osisi eserese	723.61	1	723.61	52.11	.000	.268
Model	11311.51	5	18541.52	19.78	.000	
Residual	10241.33	80	68.59			
Mkpoko(total)	14655.21	85	185.79			

Tebul nke abụọ gosiri ndimiche putara ihe maka osisi eserese $F = 52.11$, $p < 0.000$. Nke a mere na a juru inabata umaokwu nchọcha. Ihe nke a putara bu na e nwere ndimiche putara ihe n'akara miin umu akwukwo ndi e ji osisi eserese kuziere utosasusu Igbo na ndi e jighi ya kuziere. Adjusted miin maka ndi e jiri osisi eserese kuziere bu 74.12, ebe ndi e jighi wee kuziere bu 50.43. Ndimiche di na ya gosiri na osisi eserese di ire n'iji ya kuzie ihe. N'ih i nke a, iji osisi eserese kuziere umu akwukwo utosasusu Igbo na-eme ka nkuzi di ezigbo ire karia mgbe a na-ejighi ya.

Ntule Data

Ihe a choputara gosiri na umu akwukwo ndi e ji osisi eserese kuziere utosasusu Igbo ka wee mmeta nke oma karia ndi e jighi ya kuziere. Nke a bu maka na iji osisi eserese kuzie utosasusu Igbo na-enyeaka egosiputa alaka nkejiasusu mkpuruowu di n'ahiriokwu nke oma, udi oru mkpuruowu nke o bula na-arụ n'ahiriokwu, egosi iwu na usoro ndoko nkebiokwu nke oma, imata alaka ngwa n'asusu Igbo, nakwa na site na n'ogwe ngwaa ka e si enweta mkpuruokwu di iche iche n'asusu Igbo. Nchọcha a dabara na nkowa Harris, (2019), Eluma (2020), Uloma (2021) na Ilouno (2022) bu ndi gbadoro ukwu na iji osisi eserese kuzie ihe na-eme ka o diri umu akwukwo mfe ichikolata na iziputa echiche ha, tinyere nkwalite mmuo ha na nsonye n'ihe omumu. N'ih i nke a, o dabara ikowa ebe a na osisi eserese na emetuta mmeta nke oma umu akwukwo n'omumu utosasusu Igbo. Nke a bu eziokwu n'ih i na iji osisi eserese kuziere umu akwukwo utosasusu Igbo bara nnukwu uru nke ka gunyekwara ime ka o diri ha mfe imata oru 'NA' n'asusu Igbo, imata etu e si ejikota mkpuruokwu abuo ka o buru otu okwu, imata iwu nsupe na mkpoputa mkpuruokwu tumadi okwu ndi nwere otu nsupe na mputara di iche iche bu nke na-aputakar i ihe n'udaolu Igbo.

Mmechi na itu alo

Utoasusu dika alaka amumamu Igbo na-enyeaka n'omumu iwu na usoro odide asusu Igbo, mmebe mkpuruokwu, nkebiokwu, nkebiahiri na ahiriokwu. Iji osisi eserese kuzie ya na-eme ka nke a di mfe, tumadi ka o si gbasata imata oru mkpuruokwu o bula na-arụ n'ahiriokwu tinyere nkejiasusu o bu. Iji osisi eserese kuzie utosasusu Igbo na-emekwa ka umu akwukwo nwee mkpalite nke mmuo ma sonye n'ihe omumu ah i nke oma, Nke a mere na o di ezi mkpa ime ka umu akwukwo ghota ya nke oma. N'ih i nke a, onye nchọcha tutara alo ndi a:

1. Ndi nkuzi asusu Igbo ga-agba mb iji osisi eserese kuzie utosasusu Igbo karia igbaso usoro nkuzi nkiti, n'ih i mkpa o di n'ime ka mmuta di mfe nakwa osooso, n'ikpalite mmuo umu akwukwo n'ihe omumu, tinyere ime ka umu akwukwo sonye na mmeremme ihe omumu.
2. A ga-enye ndi nkuzi ozuzu imata etu e si eji osisi eserese akuzi utosasusu Igbo n'uloakwukwo.
3. Ndi nkuzi ga na-enye umu akwukwo ihe omume, dika mmebe mkpuruokwu na ahiriokwu, bu nke ha ga-eji osisi eserese wee mme ma n'uloakwukwo nakwa n'ulo.

4. Ndị na-ahazi ihe ọmụmụ korikulum Igbo, ga-agbado anya ihu na e nwere ohere emereme na mmeputa n'isiokwu nkuzi na ọmụmụ dị n'asụsụ Igbo, bụ nke a ga-eji osisi eserese wee ziputa.
5. Ndị nkuzi asụsụ Igbo ga-agba mbọ iji osisi eserese akuzi ihe ọmụmụ ndị ọzọ ọ dabara na ya nke ọma na-abughị naanị utoasụsụ Igbo.
6. A ga-ahaziri ụmụ akwụkwọ na-eme ihe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ ọgbako wọkshọpụ ikwara ha mkpa ọ dị iji osisi eserese eme ọmụmụ n'ihe ndị ọzọ a na-akuziri ha n'ụlọakwụkwọ maka mmụta idi mfe.

Edensibịa

- Davis, P. (2020). *The place of Mind mapping in teaching English vocabulary and grammar Description and Analysis*. Cambridge University Press.
- Edeson, U. (2019). Role of mind mapping in improving students' potentials in language classroom. *Journal of language studies*. 6 (1) 45- 57.
- Egeonu, A. T. (2016). *Home environment and education*. New York: Princeton Press.
- Eluma, T. (2020). Expectations with regard to different tasks in language classroom. <http://www.academicconfidence.org/interest>
- Flora, T. (2018). The effectiveness of tree diagram technique as a tool for teaching language skills. <http://www.academicconfidence.org/interest>
- Gilbert, G. G. (2021). Mind mapping and English grammar: the way forward. *Journal of language studies*. 6 (1) 123- 138.
- Hammer, S. K. (2016). *Teaching grammar today*. Retrieved from <http://www.academicconfidence.org/interest>.
- Harris, H. J. (2019). *Tasks for language teacher: A Reflective Approach*. New York: Longman
- Ilouno, H. (2022). *Inspiring academic confidence in language classroom*. Retrieved from <http://www.academicconfidence.org/interest>.)
- Iwuala, Z. C. (2014). Nnyocha nkuzi usoro okwu Igbo n'ulo akwukwo koleji edukeshon nke di n'Owuna Anyanwu Ugwu Najiria. Unpublished Ph.D Thesis University of Nigeria, Nsukka.
- Mbah, B. M. & E. E. Mbah. (2014). *Atutu amumamu asusu*. Nsukka: University of Nigeria Press.
- Murley, D. (2007). *Mind mapping, a technology for leaning complex language structure*. Retrieved from Ball online.
- Nora, I. (2020). *Tree diagram an effective tool for language teaching strategies*. Retrieved from <http://www.academicconfidence.org/interest>.
- Nwaozuzu, G. I. (2008). *Dialects of Igbo Language*. Nsukka: University of Nigeria Press Ltd.
- Nworgu, B. G. (2006). *Educational research basic issues and methodology*. Nsukka: University trust publishers.
- Okee, M. H. O. (2014). *Okachamma udaasusu, utoasusu na edemede Igbo*. Abakiliki: Uitimate Publishers.

Richards, J.C. and Theodore, R. (1992). *Approaches and Methods in Language Teaching: A Description and Analysis*. Cambridge University Press.

Terry, U. (2016). Making Sense of Functional Grammar through tree diagram. *Journal of language studies*. 4 (1) 56 - 64.

Uloma, I. (2021). Effective language classroom task: Challenges and prospects. *Journal of language studies*. 6 (1) 70 - 83.